

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ELHÚNYT TAGJAI FÖLÖTT TARTOTT
EMLÉKBESZÉDEK.

SZERKESZTI A FÖTITKÁR.

XX. KÖTET. — 15. SZÁM.

ID. ENTZ GÉZA IG. ÉS R. TAG
EMLÉKEZETE.

IRTA
HORVÁTH GÉZA
R. TAG.

ARCKÉPPEL.

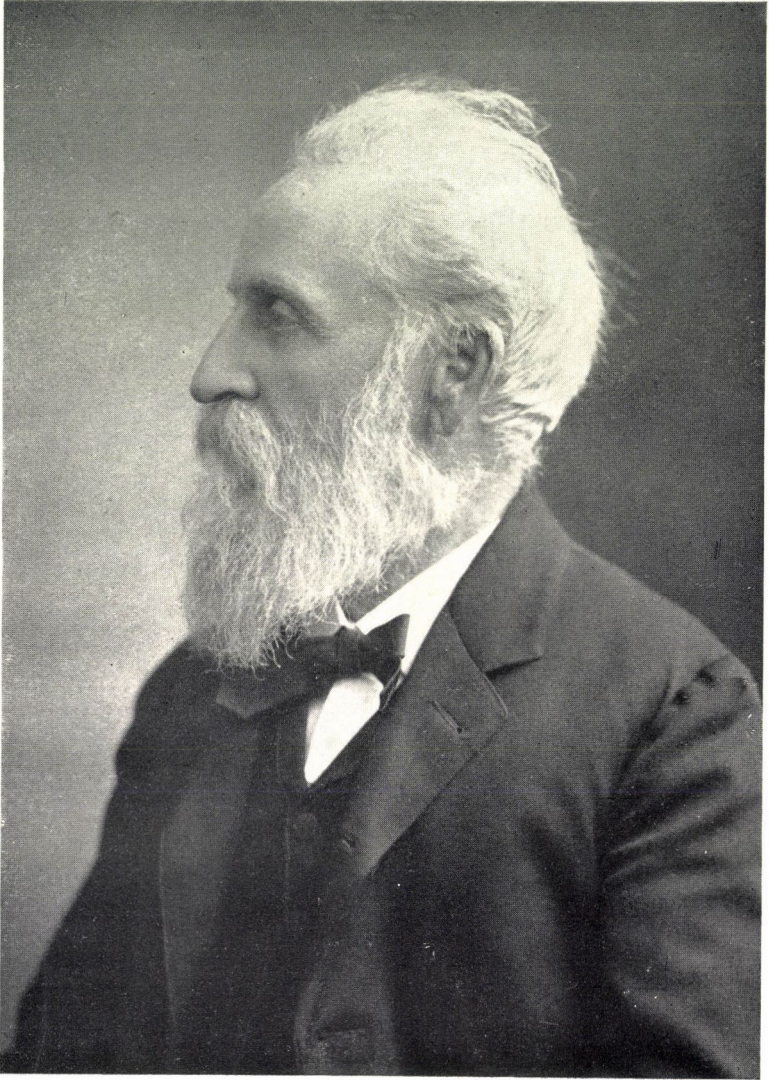
(FELOLVASTA A M. T. AKADÉMIÁNAK 1929 DECEMBER 23.-ÁN TARTOTT
ÖSSZES ÜLÉSÉN.)

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1930.

Pápa, 1930. — Főiskolai nyomda.

Dr. L. J. ...
copy of ...

Id. Entz Géza ig. és r. tag emlékezete.

Tekintetes Akadémia!

Tíz éve mult már annak, hogy *id. Entz Géza*, Akadémiánk rendes tagja, volt osztályelnöke és Igazgató-Tanácsának tagja, az élők sorából elköltözött. A világháború után reánk szakadt idők politikai és társadalmi izgalmai, utóbb az 1927-ben Budapesten tartott X. nemzetközi zoológiai kongresszus előkészítése, megszervezése, vezetése és lebonyolítása megakadályoztak eddig abban, hogy a Magyar Tudományos Akadémia megtisztelő megbizásának eleget tehessek és megboldogult tagtársunk emlékezetét megújítsam.

Mikor a mai napon ennél a fekete gyászlepellet borított asztalnál helyet foglalok, még most is ugyanaz a bánatos meghatottság tölti el egész valómat, mint amelyet akkor éreztem, midőn tíz év előtt egy komor decemberi napon gyászba borulva állottunk felejthetetlen kitünő társunk ravatalánál és a Magyar Tudományos Akadémia nevében könnyes szemekkel búcsúztam el földi porhüvelyétől.

De ez a búcsú már tíz év előtt sem jelentette és most sem jelenti azt, hogy emlékétől örökre elbúcsúozunk, mert az ő emléke úgy minálunk, kortársainál, barátainál és tanítványainál, mint tudományos életünkben, továbbra is fenn fog maradni.

Csak a mélyen érzett, hálás kegyelet adóját vélem vele szemben leróni, midőn most az ő életpályáját és tudományos munkásságát a tekintetes Akadémia színe előtt röviden vázolni és főbb vonásaiban méltatni szándékozom.

Id. Entz Géza született 1842 március 29-én Mező-Komáromban, Veszprém vármegyében. Atyja, *dr. Entz Ferenc*, ottani uradalmi orvos volt, anyja pedig *Lengyel Lujza*. Nagyatyja, szintén *dr. Entz Ferenc*, igen kedvelt orvos volt Sümegen.

Atyja, *Entz Ferenc*, akit Akadémiánk mint országos híró pomológust és kiváló gazdasági író, 1858-ban levelező tagjai sorába választott, orvosi praxisa mellett már Mező-Komáromban is nagy kedvteléssel és szakértelemmel foglalkozott kertészettel és szőlészettel. Bizonyára atyjának ez a kedvenc mellékfoglalkozása ébresztette fel a kis *Entz Géza* lelkében már korán a szabad természet iránti vonzalmat és érdeklődést. Fel van róla jegyezve, hogy mint magában játszó, hallgatag gyermek, nagyon szeretett a szabadban tartózkodni és kivált szőlőjükbe kijárni, mert ott szép csillogó zöld futrinkákat (futó-bogarakat) láthatott és megfigyelhetett. Észrevette a kis fiúnak ezt az érdeklődését egy náluk tett látogatása alkalmával Magyarország állatvilágának nagyérdemű buvára, *Frivaldszky Imre* is, aki az *Entz*-családdal valami távoli rokonságban volt s aki a kis fiút a rovarokkal való foglalkozásra buzdította és megtanította azoknak gyűjtésére és preparálására, sőt később is igyekezett őt jóakarató tanácsaival támogatni. Megboldogult társunk maga mondta, hogy azt, hogy belőle természetvizsgáló lett, nagyrészt *Frivaldszky Imre* lelkes buzdításának és példájának köszönheti.

A fiatal *Entz Géza* születése óta gyöngye szervezetű, beteges gyermek volt és csak 7 éves korában kezdett nyilvános iskolába járni, mikor atyja 1849-ben az orvosi pályától megvált és a fővárosba költözött. Középiskoláit a budai várgimnáziumban kezdte és a pesti kegyesrendi gimnáziumban végezte; 1862-ben a pesti egyetem orvosi fakultására iratkozott be. Egyetemi hallgató korában, orvosi tanulmányai mellett, nagy előszeretettel foglalkozott botanikával, szorgalmasan gyűjtögette Buda és Pest környékének növényeit s azokból szép herbáriumot állított össze.¹ 1867-

¹ Ezt a herbáriumát később a budapesti tudományegyetem növényrendszertani intézetének ajándékozta.

ben, éppen Szilveszter napján, orvosdoktorrá avattatott; de mégsem lépett az orvosi pályára, hanem *Margó Tivadar* egyetemi tanár, vagyis a zoológiai tanszék tanársegéde lett. *Margó Tivadar* oldalán, akitől nemcsak a kor színvonalán álló összehasonlító anatómiát, hanem a széles látókörű, tartalmas egyetemi előadás szép formáját is megtanulta, örömeit dolgozta. Hajlamai azonban akkor még inkább kedvenc tárgyához, a botanikához vonzották. Még 1869-ben is, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Fiumében tartott vándorgyűlésén, ahol először volt alkalmam vele személyesen megismerkedni, minket kettőnk — őt, a kész orvosdoktor, mint *botanikust*, engem pedig, a harmadéves orvostanhallgatót, mint *zoológust* — választottak meg az állat- és növénytani szakosztály jegyzőivé. A fiatal orvos akkor még azt remélte, hogy a pesti egyetemnél megüresedett botanikai tanszékre őt fogják kinevezni. Ez a reménye azonban nem teljesedett. A sors könyvében, úgy látszik, meg volt írva, hogy neki nem botanikusnak, hanem előbb-utóbb zoológusnak kell lennie.

Ez a döntő fordulat életében csakugyan be is következett, de csak négy év múlva, mikor a kolozsvári egyetem felállítatott.

Előbb még a kolozsmonostori m. kir. gazdasági tanintézetnél kellett neki nyolc félévet mint tanárnak eltölteni s ott a természetrajzot és meteorológiát(!) tanítani. A környezet, amelybe itt került, merőben más volt, mint Pesten. Kolozsmonostor akkor egy, Kolozsvárral összeépített oláh falu volt, Kolozsvár pedig egy 20—25.000 lakosból álló vidéki város, ahol a Pestről oda kinevezett embereket általában nagyon hűvösen fogadták. Jóformán csak egy hely volt akkor Kolozsvárott, *Szabó József* híres orvos vendégszerető háza, ahol a pesti jövevények szíves és meleg fogadtatásra találtak s ahol mindenki megfordult, aki a város művelt középosztályához volt számítható. Itt ismerkedett meg *Entz Géza* a házigazda egyik leányrokonával, a Nagyszébenbe való *Seivert Jozefinnel*, akit aztán 1870 őszén nőül is vett, s akivel haláláig a legboldogabb házasságban élt.

Midőn a kolozsvári tudományegyetem 1873-ban felállított, annak zoológiai tanszékére *Trefort Ágoston* valóság- és közoktatásügyi miniszter *Entz Géza*-t nevezte ki. Ezzel elérte megboldogult tagtársunk végre azt a biztos alapot, amelyen elhelyezkedve, tehetségét igazi hivatásának szentelhette és eredménydús tudományos pályafutását megkezdhette.

Az új kolozsvári egyetem állattani intézete a *Mikó*-kert villáját kapta hajlékul, az Erdélyi Múzeum-Egyletnek abban elhelyezett állattani gyűjteményével, kis kézi könyvtárával és néhány műszerével együtt. Ezzel a meglehetősen szerény felszereléssel és kevés dotációval foglalta el a fiatal egyetemi tanár tanszékét. Szigorú kötelességérzetével, szivós kitartásával, alapos tudásával és odaadó egyszerűségével azonban csakhamar sikerült neki a kezdet nehézségeit leküzdeni. Hallgatóit már kezdettől fogva megnyerte humánus modorával s szép és tartalmas előadásával. E mellett egyik legfőbb gondja volt a vezetése alatt álló intézet gyűjteményének, könyvtárának és tudományos felszerelésének gyarapítása, hogy azok úgy a didaktikai céloknak, mint a tudományos munka igényeinek minél előbb megfelelhessenek. Ebbeli törekvéseinek nemsokára meg is volt a kellő eredménye, mert az új intézet már fennállásának első éveitől kezdve nemcsak a középiskolai tanárképzés feladatait végezte kifogástalanul, hanem az önálló tudományos munkálkodás műhelye is lett.

Entz Géza az alatt a 16 év alatt (1873—1889), melyet a kolozsvári egyetem tanári székén töltött, tanításával, buzdításával és saját példájával oly derék magyar zoológusokat nevelt, mint *Bálint Sándor*, *Daday Jenő*, *Deseő Béla*, *Mártonji Lajos*, *Pachinger Alajos*, *Parádi Kálmán*, *Székelly Bendegúz*, *Szentkirályi Ákos*, *Tömösváry Ödön*, *Vida Károly*, *Vutskits György* stb.

De nemcsak tanítványai, az ő kolozsvári iskolája, hanem ő maga is mindig szorgalmasan dolgozott és búvárkodott. Kutatta és tanulmányozta kivált Erdély állatvilágát, elsősorban a kolozsvári édesvizek és a szamosfalui sóstavak ázalék-faunáját. Itt végzett kutatásainak és vizsgálatai-

nak egyik legnevezetesebb eredménye volt az ázalékállatok és moszatok (algák) symbiózisának a felfedezése.

A legalsóbbrendű állatokról, az ázalékállatokról már régóta ismeretes volt, hogy egy részüknél a test belsejében »chlorophyll«-szemecskék fordulnak elő. A buvárok sokáig azt hitték, hogy ezek a zöld testecskék az illető állatnak sajátlagos sejszervei. *Entz Géza* volt az első, aki felfedezte mibenlétüket és kísérleti alapon is kimutatta, hogy azok tulajdonképpen oly moszatok (egysejtű algák), melyek az állati véglényekkel, mint gazdaállatokkal u. n. symbiotikus viszonyban élnek, vagyis életközösségben vannak. Erről szóló tanulmányát 1875 február 25-én mutatta be a kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat ülésén, ahol az már akkor méltó feltűnést keltett. Tanártársai közül legelőször *Genersich Antal*, aki akkor ott a kórbonctan és kórszövettan tanára volt és később Akadémiánknak is tagja lett, ezekkel a szavakkal gratulált neki előadásához: »Barátom, amit itt most előadtál, annak sokkal nagyobb a tudományos jelentősége, mint mi azt ma meg tudjuk ítélni«.

De bármily nagy bece volt e felfedezésének, megboldogult tagtársunkat is majdnem utólérte a magyar felfedezők és feltalálók (*Semmelweis Ignác, Jedlik Ányos*) végzete, t. i. az, hogy dolgozata, melyben felfedezését először közölte és mely 1876-ban a kolozsvári Orvos-Természettudományi Értesítő I. kötetében¹ magyar nyelven jelent meg, nem jutott kellő időben a külföldi szakkörök tudomására. Csak 1881-ben, tehát hat évvel *Entz Géza* nevezetes előadásának megtartása és öt évvel annak kinyomatása után jelent meg *Brandt Károly* tanárnak ugyanerről a tárgyról szóló értekezése, melyben a német bűvár ugyanarra az eredményre jutott, mint *Entz Géza*.² Ez utóbbi

¹ *Entz Géza*, Az alsóbbrendű állatoknál előforduló levélzöldtestecskék természetéről. (Értesítő a „Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat“ második természettudományi szaküléséről, 1875 febr. 25-én. I. 1877.)

² *K. Brandt*, Ueber das Zusammenleben von Algen und Tieren. (Biologisches Centralblatt. I. p. 524–527. [1881]) Megjelent 1881 december 15-én.

nyomban sietett magyar dolgozatának német fordítását ugyanabban a folyóiratban közzétenni s ily módon felfedezésének prioritását beigazolni és biztosítani.¹

Hogy *Genersich Antal* fennebb említett jóslatszerű kijelentése *Entz Géza* felfedezésének nagy fontosságáról mennyire találó és igaz volt, azt abból lehet legjobban megítélni, hogy ma, tehát több mint 50 év óta, az állati és növényi véglények intracelluláris symbiózisával már oly sokan foglalkoznak és hogy azóta erről a tárgykörről már egész irodalom keletkezett. *Buchner Pál* tanár 1921-ben már egy 462 oldalas könyvben² foglalta össze az erre vonatkozó vizsgálatok és tanulmányok eredményeit.

Megboldogult tagtársunk tudományos munkásságának súlypontja már kezdettől fogva az ázalékállatokra, a protozoákra esett. Ennek köszönhette, hogy nemsokára már külföldön is a legelső protistológusok között emlegették. Egyik legfontosabb munkája ezekről az a kötet, mely 1888-ban »Tanulmányok a véglények köréből« címen a K. M. Természettudományi Társulat kiadásában magyar és német nyelven jelent meg és melyet Akadémiánk 1889-ben a *Marczibányi*-jutalommal tüntetett ki. Ezek a tanulmányok nemcsak a véglények finomabb szerkezetéről addig kiesztelt különféle elméleteknek és sokszor egymásnak merőben ellentmondó adatoknak tüzetes kritikai méltatását, hanem a szerző saját önálló vizsgálatainak ismertetését is tartalmazzák. Sajnos, hogy a hosszabbra tervezett munkának csak első része jelent meg; de a protistológusok ennek dacára még most is nélkülözhetetlen forrásműnek tartják és használják.

Entz Géza, kolozsvári tartózkodása alatt, sokat foglalkozott nemcsak az édes-, hanem kivált a sósvizek faunájának tanulmányozásával. Ő volt az első, aki az erdélyi sóstavakban végzett és a nápolyi zoológiai állomáson ki-

¹ *G. Entz*, Ueber die Natur der „Chlorophyllkörperchen“ niederer Tiere. (Biologisches Centralblatt. I. p. 646—650. [1882]) Megjelent 1882 január 20-án.

² *P. Buchner*, Tier und Pflanze in intrazellulärer Symbiose. Berlin, 1921.

egészített vizsgálataival kimutatta, hogy a benföldi (kontinentális) sós mocsarakban és tavakban nagyszámmal élnek olyan alsóbbrendű állatok, melyek a tengerben és a tengerparti sós tócsákban szintén előfordulnak, vagy legalább közelálló rokonfajokkal vannak képviselve.

A híres nápolyi zoológiai állomást 1883 tavaszán látogatta meg s idejét ott a nápolyi tengeröbölben élő állati véglények morphológiája és biológiája tanulmányozásának szentelte. Erre vonatkozó dolgozatai¹ a nápolyi zoológiai állomás kiadványaiban jelentek meg és még most is a legbecsesebbek a maguk nemében.

Megboldogult társunk az alatt a 20 év alatt, melyet Erdélyben töltött, nem szorítkozott azonban csak az édesvizek és a sóstavak hydrobiológiájára, de kiterjesztette figyelmét az egész állatvilág kutatására is. Számos kisebb-nagyobb tanulmányi kirándulást tett e célból Erdély érdekesebb vidékeire. Kolozsvárott évről-évre gyakran vitte ki tanítványait a szabadba és gyakorlatilag avatta be őket az állatok pontos megfigyelésének és szakszerű gyűjtésének módozataiba. Meglátogatta azonkívül a gyalui havasokat, a tordai hasadékot, Torockót, a Székelyköt, a Retyezátot, a szebeni hegységet stb. E kirándulásai alkalmával tett érdekesebb megfigyeléseiről és felfedezéseiről többnyire a kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat ülésein számolt be. Különös említést érdemel ezek közül az erdélyi sóstavakban élő s a nép nyelvén »sóféreg«-nek nevezett kopoltyúslábú rákról (*Artemia salina*) szóló tanulmánya. Ebben a dolgozatában, a tordai sóstavakban gyűjtött anyag alapján, kifejtette, hogy az Artemiák változékonysága csak degenerációs folyamatnak tekintendő, és nem tartja valószínűnek *Smankevics* orosz zoológusnak azt a felfogását, hogy az *Artemia* valamiképen a rokon *Branchipus*-szá változhatnék.

Úgy ez az értekezése, valamint többi dolgozata, me-

---

¹ G. Entz, Über die Infusorien des Golfes von Neapel. (Mitteilungen aus der Zoologischen Station zu Neapel. V. [1884] p. 289—444. Taf. 20—25.)

G. Entz, Zur näheren Kenntnis der Tintinnoden. (U. o. [1885] p. 185—216. Taf. 13—14.)

lyet a kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat ülésin mutatott be, e Társulat Értesítőjében jelent meg. Általában nagy tevékenységet fejtett ki ebben az érdemes Társulatban és annak népszerű estélyein gyakran tartott ismeretterjesztő előadásokat az állattan köréből.

Kolozsvári tartózkodása idejében fordította magyarra *Török Aurél*-lal együtt a K. M. Természettudományi Társulat megbízásából *Darwin* klasszikus munkáját az ember származása és az ivari kiválásról.

Fáradhatatlanul buvárkodva, lelkesen tanítva, kedves családjának élve, meghitt jó barátainak szeretetét élvezve és hálás tanítványainak ragaszkodását tapasztalva, így töltött *Entz Géza* boldog meglegeedésben már 19 évet Kolozsvárott, midőn 1888 őszén *Kriesch János* halálával megüresedett a budapesti műegyetem állattani tanszéke. Mindenki őt tartotta legméltóbbnak arra, hogy *Kriesch János* örökébe lépjen. A műegyetem csakugyan meg is hívta őt a megüresedett tanszékre. Kolozsvári jó barátai mind arra biztatták, hogy fogadja el a megtisztelő meghívást és menjen fel Budapestre, ahol anyagilag is jobb helyzetbe fog kerülni. Csak hosszas tétovázás után és különös tekintettel nagy családjára (akkor már 6 gyermeke volt), tudta magát elhatározni, hogy a szívéhez nőtt kedves Kolozsvárt és szép egyetemi intézetét végleg elhagyja. A meghívást tehát elfogadta és 1889-ben megkapta műegyetemi tanári kinevezését.

A búcsú Kolozsvártól fájdalmas volt. Nehéz szívvél vált meg *Mikó*-kerti állattani intézetétől, sok jó barátjától és tanítványaitól, akik ünnepélyes fáklyás menettel, ezüst irótoll és koszorú átadásával búcsúztak el szeretett tanáruktól.

Entz Géza 1889 szeptember elején érkezett Budapestre, hogy itt új állását mint műegyetemi tanár elfoglalja. A budapesti műegyetem akkor abban a múzeumkörúti épületben volt elhelyezve, amelyet most a tudományegyetem bölcsészeti kara foglal el. Az új tanárt, megérkezése után, legelső útja természetesen új állomáshelyére, a műegyetembe vezette, hogy ott új tudományos otthonát,

az állattani intézetet megtekintse. De megdöbbenve, mit látott itt? A kolozsvári *Mikó*-kert közepén szabadon álló barátságos villa helyett egy aszfaltozott szűk udvaron a szomszéd ház magas tűzfalához épített s a közvetlen napfénytől teljesen elzárt földszintes kis épületet, amelyről megboldogult tagtársunk keserű humorral nem egyszer mondotta, hogy nem szabad benne véletlenül valami kötelelet felejtetni, mert aki itt dolgozik, az elbúsulásában bizonyosan felakasztja magát.

Az ily szerencsétlen helyre került állattani intézet tudományos felszerelése ennek megfelelőleg szintén meglehetősen gyarló és szegényes volt. Műszerkészlete, néhány jó *Reichert*-féle mikroszkópon kívül, csupa régi, hasznavehetetlen és kevésbé gondozott nagytóbból, mikrotómból és miegyéből állott. Gyűjteménytára sem volt sokkal különb; könyvtára pedig néhány német folyóiraton kívül alig 300 kötet tan- és kézikönyvet tartalmazott.

Nem csoda, hogy ez a szomorú látvány a szép kolozsvári állattani intézettől oly nehéz szívvvel megvált tanárra nagyon deprimáló hatást tett. Az is lehangolta kedélyét, hogy tanszékének csak 1—2 hallgatója volt.

Még súlyosabban érintette azonban és sok gondot s aggodalmat okozott neki az 1889—90-iki évek telén a Budapesten fellépett erős influenza-járvány, mely családjának majdnem valamennyi tagját ágyba döntötte és melynek egyik kedves leánygyermeké később áldozatul is esett. Sok gondja és bánata között, mint minden komoly tudós, ő is a munkában keresett és talált vigasztalást. Ismét visszatért dolgozó asztalához és újra hozzáfogott prostitológiai tanulmányaihoz.

Akadémiánk, melynek már 1883 óta levelező tagja volt, 1890-ben rendes tagjává választotta. Rendes tagsági székét a *Vorticellinák* rugalmas és összehúzódó elemeiről szóló értekezésével foglalta el. Ez a dolgozat,¹ amelyről

---

¹ *Entz Géza, A Vorticellinák rugalmas és összehúzódó elemeiről.* (Értekezések a természettudományok köréből. XXI. köt. 1892. Három táblával.)

német fordítása révén külföldön is tudomást szereztek, méltó figyelmet és feltűnést keltett a szakkörökben. *Y. Delage* és *Hérouard* 1896-ban megjelent könyvükben¹ bővebben ismertették s az abban közölt ténybeli megállapítások helyességét elismerték, ámbar azoknak magyarázatával nem értettek egyet.

A műegyetem állattani intézete, *Entz Géza* nagy öröme, nem sokáig maradt az előbb említett múzeum-köruti börtönszerű kis épületben. Már 1892-ben, tehát három év múlva átköltözött az Esterházy-utcába abba az épületbe, amelyet most a közgazdasági egyetem foglal el s ahol az előbbieknél hasonlíthatatlanul jobb, célszerűbb, világos és barátságos helyiségeket kapott. Itt jó kedvvel dolgozott és szívesen tartózkodott mindenki. Megvolt a rendes tanári és tanársegédi szoba, alkalmas dolgozó helyiség és egy kisebb tanterem. A hallgatók száma itt nemsokára már 18—20-ra emelkedett, kivált mióta *Entz Géza* egyszersmind a középiskolai tanárképző intézet tanára és az országos tanárvizsgáló bizottság tagja lett.

Ujabb tudományos otthonában ismét megjött régi munkakedve; serényen dolgozott, búvárkodott és tanított. Tanította nemcsak tanítványait a tanári széken és laboratóriumban, hanem a művelt nagy közönséget is a K. M. Természettudományi Társulat népszerű tudományos estélyein, melyeknek mindig szívesen hallgatott és melegen ünnepelt előadója volt. Tevékeny részt vett Akadémiánk munkásságában, valamint több más tudományos társaságunk, a Természettudományi Társulat, a Magyar Adria-Egyesület és a Magyar Filozófiai Társaság működésében. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűléseinek állandó központi választmányában 1909 óta haláláig az elnöki tisztséget viselte, a Természettudományi Társulat állattani szakosztályát pedig mint annak elnöke 1895-től 1910-ig vezette.

Ily sokoldalú elfoglaltság dacára még mindig talált

---

¹ *Y. Delage* et *E. Hérouard*, *Traité der Zoologie concrète*. I. La Cellule des Protozoaires. Paris, 1906.

időt a szakirodalmi munkásságra is. Szigoruan tudományos dolgozatain kívül évről-évre számos népszerű cikkel gazdagította a magyar természettudományi irodalmat.

Tizenkét évi tanárkodás után 1901-ben megvált a budapesti műegyetemtől, mert *Margó Tivadar* halála után a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem állattani tanszékére ny. r. tanárrá neveztetett ki.

Megboldogult tagtársunk, akit ez a kitüntető és anyagilag is előnyösebb kinevezés 59 éves korában ért, nem szívesen hagyta el a szerény, de megszokott Esterházy-utcai intézetét és nem örömezt költözött át a tudományegyetem állattani intézetének fényes, de rideg hajlékába. Nagy intézetet kapott itt ugyan nagy személyzettel és sok hallgatóval, de aránylag igen csekély dotációval. Az évi dotáció oly kevés volt, hogy a nélkülözhetetlen tudományos folyóiratok és laboratóriumi szükségletek beszerzése után alig jutott valami a szakkönyvtárra, tanszerekre pedig éveken át egy fillér sem maradt. Ezt a tarthatatlan állapotot maga *Entz Géza* érezte és fájlalta legjobban, aminek nem egyszer kifejezést is adott.

Még egy más nagy keserősége volt a tudományegyetemen, t. i. medikus hallgatóinak rakoncátlan magaviselete.

A tudományegyetem orvosi kara ugyanis, tekintettel az orvostanhallgatók túlterheltségére, rövid idővel *Entz Géza* kineveztetése előtt, az állattant az orvosdoktori szigorlatok kötelező tárgyai közül törölte, de egyúttal azt a határozatot hozta, hogy az orvostanhallgatók mindazonáltal továbbra is kötelesek legyenek az állattani előadásokat hallgatni. Ez a talán jóhiszemű, de felemás határozat, mely egy szigorlati tantárgyat eltörölt, annak hallgatását azonban továbbra is kötelezővé tette, rendes viszonyok között talán helyes és megfelelő lett volna, de az akkori viszonyok között a tudományegyetem állattani előadásainak nyugodt és zavartalan lefolyását komolyan veszélyeztette. A tudományegyetem orvosi karát ugyanis abban az időben valósággal ellepték mindenféle nem kívánatos elemek. Ezeknek nagy része a zoológiai tantermet csak melegdő helynek vagy társalgónak tartotta, az előadások alatt

teljesen fegyelmetlenül viselkedett, zajongott, fesztelenül ki- s bejárt és tudatosan zavarta az előadást. Ez a neveletlenség vérig sértette és méltán elkeserítette a gyöngéd lelkületű és szelid természetű tanárt, akit tanítványai úgy Kolozsvárott, mint a műegyetem mindig a legnagyobb figyelemmel és érdeklődéssel hallgattak. Még szerencse volt, hogy a rakoncátlanok minden tanév folyamán lassanként elmaradoztak, és hogy az előadásokat végre mégis nyugodtan lehetett megtartania.¹

A tanárjelöltek és orvostanhallgatók számára az általános állattant, a tanárjelöltek és szigorlók részére pedig a rendszertan, illetőleg az összehasonlító anatómia egyes fejezeteit adta elő, míg a gyógyszerészhallgatók részére azok különleges igényeinek megfelelő előadásokat tartott. Az állattani gyakorlatokat természetesen szintén ő irányította, de vezetésüket, mint az a legtöbb külföldi egyetemen szokásos, adjunktusára (*Gorka Sándor*) és tanársegédeire (*Abonyi Sándor, Hankó Béla, Keller Oszkár, Kieselbach Gyula, Szüts Andor*) bízta. Utolsó éveiben a törzsfelüdés újabb haladásairól is tartott előadásokat.

Mindezekből kitűnik, hogy megboldogult társunk milyen széleskörű és magas színvonalú tevékenységet fejtett ki az egyetemi katedrán, ahol mindig örömmel, szeretettel és egész odaadással töltötte be a tanár nemes hivatását.

A középiskolai tanárképzés mellett nagy figyelmet fordított mindig a tudósképzésre is. Az ő budapesti iskolájából egész sor magyar zoológus és biológus került ki; így: *Abonyi Sándor, Csörgey Titusz, Éhik Gyula, ifj. Entz Géza, Fényes Dezső, Francé Rezső, Gorka Sándor, Keller Oszkár, Leidenfrost Gyula, Pongrácz Sándor, Schmidt Antal, Soós Lajos, Szabó-Patay József, Szalay László, Szelényi Károly, Szilády Zoltán, Szüts Andor, Zimmermann Ágoston* stb. E tanítványai között különleges helyet foglal el *Francé Rezső*, aki egyetemi tanulmányainak befejezése után Németországba költözött, s aki ez idő szerint Németország leg-

¹ Az orvostanhallgatók kötelezettsége az állattani előadások hallgatására budapesti tudományegyetemen csak 1917-ben szűnt meg.

hiresebb népszerűsítő természettudományi írója. E mellett hálás tanítvány is maradt, aki magyar mesterét minden alkalommal a rajongó tisztelet hangján emlegeti és külön emléket állított neki egyik újabb munkájában,¹ amelyben a magyarságnak is nagy szolgálatot tett, mert az olvasók százezrei előtt igen rokonszenvesen ismertette, jórészt *Entz Géza* személyével kapcsolatban, Magyarországot és a magyarságot.

Megboldogult tagtársunk a tanítástól, akár az egyetemi katedrán, akár a laboratóriumban vagy a nagy közönség előtt történt az, soha sem sajnált sem időt, sem fáradságot. Nagyon sajnálta azonban azt az időt, amelyet, mióta a budapesti tudományegyetemen működött, az oktatáson kívül a sok reprezentálás, adminisztrálás, gyűlés, vizsga, colloquium és egyéb hivatalos formákra kellett áldoznia. Ő maga többször emlegette panaszosan: »Ezek az állapotok valahogy változtatni kellene, mert e mellett a bürokratikus módszer mellett, ahogy a budapesti egyetemi tanárok jelenleg dolgoznak, komoly tudományos munkásságot kifejteni lehetetlen«. Ez a panasz *Entz Géza* szempontjából, akit mindig és mindenben a szigorú kötelességérzet vezetett, csakugyan egészen jogosult volt. Kolozsvárott és a budapesti műegyetemen mindig jutott ideje tudományos vizsgálatokra és szakirodalmi munkásságra, míg a budapesti tudományegyetemen ugyszólván csak elvétele maradt néhány perce megkezdett tanulmányainak folytatására és befejezésére.

Főleg ennek tulajdonítható, hogy két nagyobb szabásúnak ígérkező munkája befejezetlen és kiadatlan maradt.

Az egyik az állattan kézikönyve, amelynek megírására a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumtól még műegyetemi tanár korában kapott megbízást, és melyhez már tetemes előmunkálatokat is végzett, sőt a Tömlős-állatok (*Coelenterata*) csoportját 1900 táján már teljesen ki dolgozta.²

¹ *Raoul H. Francé*, Der Weg zu mir. Der Lebenserinnerungen erster Teil. Leipzig, 1927.

² E fejezetnek kézírata nyomdakészen meg van *id. Entz Géza* irodalmi hagyatékában és némi revízió után még most is kiadható volna.

Másik nagy munkájával, mely az élet alapanyagát, a protoplasmát és annak legfinomabb szerkezetét tárgyalta volna, a biológiai tudományoknak egyik legfontosabb problémáját akarta véglegesen tisztázni és megoldani. Erre vonatkozó vizsgálatait már 1889-ben kezdte el s azóta, amennyire azt egyetemi és másnemű elfoglaltságai megengedték, élte fogytáig nagy buzgalommal, odaadással és kitartással folytatta. E célból a véglényeken kívül alaposan áttanulmányozott mindenféle állati szövetet és mindenféle pete- és ondósejtet, készített százakra menő mikroszkópi rajzokat és azokhoz tartozó magyarázatokat és jegyzeteket, de azoknak publikálását — két protistológiai dolgozatában¹ 1892-ben és 1902-ben közölt némi töredékek leszámításával — mindig halogatta. Bizalmas embereinek, akiknek rajzait és jegyzeteit némelykor megmutatta, s akik őt arra biztatták, hogy fogjon már egyszer hozzá munkája megírásához, mindig azt szokta volt válaszolni: »Még csak ezt és ezt akarom megvizsgálni s akkor készen leszek és leírom a plasma szerkezetére vonatkozó tanulmányaimat«. De a sors, sajnos, nem engedte meg, hogy 30 éves vizsgálatait befejezhesse és eredményeiket megírja; pedig ez lett volna életének legnevezetesebb irodalmi műve. Nem az ő igyekezetén, munkabírásán és tehetségén múlt, hogy plasma-tanulmányaival el nem készülhetett. Szigorú lelkiismeretességével azonban nem fért össze, hogy ebbeli kutatásainak eredményeiről, az egész probléma végérvényes tisztázása és megoldása előtt, nyilvánosan beszámoljon.

Megboldogult tagtársunk különben a legszorgalmasabb emberek közé tartozott, aki boldog volt, ha tudományos vizsgálataival foglalkozhatott. Ha még hozzá vesszük, hogy ezeken kívül számos kisebb-nagyobb ismeretterjesztő cikket írt, sok népszerű előadást tartott s a tudományos társulatokban is mindenkor készségesen megfelelt a reá hátramló kötelességeknek, akkor el kell ismernünk, hogy éle-

¹ *Entz Géza*, A Vorticellinák rugalmas és összehúzódó elemeiről. (Értekezések a természettudományok köréből XXI. 1892. Három táblával.)

Entz Géza, Nehány patagoniai véglényről. (Mathematikai és Természettudományi Értesítő. XX. köt. [1902] 442—469 l. Két táblával.)

tét és munkaerejét a tudomány és a magyar kultúra szolgálatának szentelte.

Nem mulaszthatom el e helyen még az állatok színéről és a mimicryről szóló rendkívül érdekes és becses, nagyterjedelmű tanulmányát¹ külön megemlíteni, amelyben széleskörű tárgyismerettel és kristálytisza logikával kimutatta, hogy a színek és mustrázatok, valamint a szín- és alakmajmolás meglepő jelenségeit a *Darwin*-féle természetes kiválogatódás (*selectio*) elmélete alapján megmagyarázni lehetetlen. A darwinismus alap gondolata tudvalevőleg az, hogy határozott irány nélkül, esetlegesen keletkező apró változásoknak nemzedékek hosszú során való összegeződése vezet az élővilág fokozatos fejlődésére. Őneki azonban ezzel szemben az újabb kutatások eddigi eredményei alapján az volt a felfogása, hogy az állatok színeit, mustrázatait és alakjait nem a véletlen szeszélyes játéka hozta létre, hanem az állatok szervezetében rejlő constitutionális okokból folyó oly határozott törvények, melyek a hasznosságra való minden tekintet nélkül kivételt nem tűrő szükségszerűséggel érvényesülnek. Szerinte a mimicry eseteit is csak a *convergentia* oly jelenségeinek kell tartánunk, amelyeknek indító és létrehozó okát ez idő szerint még nem ismerjük.

Megboldogult tagtársunk, mióta Kolozsvárról Budapestre költözött, tulajdonképen csak a nyári szünidők alatt pihent. A szünidőt családjával együtt falun töltötte, több ízben a Balaton mellett, de legtöbbször és legszívesebben az isztriai Lussin szigeten. Rendes látogatója volt a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűléseinek, melyek alkalmat adtak arra, hogy a régi nagy Magyarország különböző vidékeivel megismerkedjék. Az 1907-ben Bolognában *Aldrovandi Ulysses* híres olasz természettudós halálának 300-adik évfordulójára rendezett fényes emlékünnepen mint a Magyar Tudományos Akadémia, a budapesti Tudományegyetem és a K. M. Természettudományi Társulat képvisel-

---

¹ *Dr. Entz Géza, Az állatok színe és a mimicry.* (Természettudományi Közlöny. XXXVI. köt. [1904] és XXXVII. köt. [1905])

lője jelent meg. Részt vett már előbb a párisi (1889) és berni (1904), utóbb pedig a gráci (1910) és monakói (1913) Nemzetközi Zoológiai Kongresszusokon; az 1927-ben Budapesten tartott Nemzetközi Zoológiai Kongresszust azonban, mindnyájunk legőszintébb sajnálatára, már nem érthette meg.

1914 őszén megvált az egyetemi katedrától és nyugalomba vonult. Ebből az alkalomból a tudomány és felső oktatás terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül »mezőkomáromi« előnévvel magyar nemességet kapott. Ez a királyi kegy méltó koronája volt annak a két legfelsőbb kitüntetésnek, amelyben már előbb részesült. Az egyik a III. oszt. vaskoronarend volt, melyet 1896-ban, a másik a m. kir. udvari tanácsosi cím, melyet 1906-ban kapott.

Egyéb kitüntetései közül külön említést érdemelnek még a következők. A Magyar Tudományos Akadémia 1909-ben igazgatótanácsának tagjává, a Szent István Akadémia pedig 1916-ban tiszteleti tagjává választotta. A kolozsvári egyetem 1875-ben, a budapesti műegyetem 1894- és 1895-ben a rektori méltósággal tisztelte meg. Ugyancsak a kolozsvári egyetem matematikai és természettudományi karán 1878-ban, valamint a budapesti műegyetem egyetem és vegyészeti karán 1892- és 1893-ban a dékáni tisztséget viselte.

Az, aki a tanári pályán 46 évig oly fáradhatatlan tevékenységet fejtett ki mint ő, nyugalomba vonulása után sem maradhatott egészen tétlenül, hanem tovább foglalkozott tudományos kutatásaival, különösen a protoplasma szerkezetének annyira lelkéhez nőtt kérdésével. Pihenő óráit, életének utolsó éveiben, klasszikus költők (*Arany*, *Shakespeare*, *Homeros* és mások) remekműveinek olvasásával töltötte.

1917-ben súlyos paratyphusba esett, amelyből szerencsésen felépült ugyan, de 75 éves szervezetének nem volt meg már akkor az az ellentálló képessége, hogy a világháború utolsó éveinek s az utána bekövetkezett proletárdiktatura gyalázatának silány élelmezési viszonyai között ismét teljesen össze tudta volna magát szedni. Azért egyik leányával még azon a nyáron leutazott Fiuméba, hogy

ott a tengeri levegő jótékony hatását élvezhesse. Ámbár akkor Fiumében szintén csak olyan gyarló és fogyatékos volt az élelmezés mint Budapesten, azért mégis meglehetősen javult az állapota és annyira megerősödött, hogy a következő évben, tehát 76 éves korában, még egy nagyobb kirándulást tudott tenni a pestmegyei Dobogókőre.

Utolsó nyarát a budai Gellérthegy déli oldalán *Ferenc* fiának családjá körében töltötte. Nagy gyöngesége dacára gyönyörködött a szabad természetben és unokáiban, örült minden szál virágnak, minden jó falatnak és minden jó barátjának, aki őt felkereste. Egy dolog volt, a protoplasma, ami őt gondolatban úgy látszik még akkor is leginkább foglalkoztatta. Fájdalmas lemondással így sóhajtott fel egyszer: »Amig lett volna erőm a plasma szerkezetét megirnom, nem voltam vele tisztában; most azt hiszem tudom, hogy milyen az, s most nincsen hozzá már erőm!«

Augusztus végén haza szállították Tisza Kálmán-téri lakásába. Ekkor már ő is érezte és tudta, hogy közeledik a vég. Ennek tudatában határozta el magát hosszabb töprengés után arra a reá nézve fájdalmas lépésre, hogy Akadémiánk III. osztályának elnöki állásáról önként leköszön. Midőn őt lemondása után a III. osztály megbízásából négyen (*id. Szily Kálmán, Fröhlich Izidor, Schafarzik Ferenc és én*) lakásán felkerestük és előtte az egész III. osztály őszinte tiszteletét és háláját kifejeztük, mélyen meg volt hatva, de mi is meg voltunk illetőde és szomorú szívvel bucsúztunk el tőle, mert előre éreztük, hogy kitünő társunkat és barátunkat soha nem fogjuk többé itt a Magyar Tudományos Akadémiának ebben az üléstermében viszontlátni.

Igy is történt.

1919 december 4-én elérkezett az utolsó pillanat, midőn *id. Entz Géza* tagtársunknak el kellett válnia mindattól, ami őt 77 éven át e földi léthez kötötte. Szerető hitvese és gyermekei megtörve állották körül betegágyát. Ő halkan bár, de eleinte még mindig összefüggően beszélt; utóbb már csak egyes szavakat ejtett ki, annyit azonban ki lehetett venni, hogy még ekkor is a protoplasmával tépelő-

dött. Szavai mindinkább elhalkultak s a haldokló végre minden fájdalom nélkül, végelgyengülésben, csendesen és nyugodtan elhunyt, mint a kialvó mécses.

*

Ha végigtekintünk *id. Entz Géza* imént vázolt munkás életén, abból megítélhetjük, hogy mekkora értéket képviselt ő a magyar közéletben mint tudós, mint tanár, mint író és mint ember.

Mint tudóst, alapos szaktudása, éles megfigyelő tehetsége, higgadt kritikai érzéke, szigorú tárgyilagossága és páratlan munkabírása jellemzik. Ehhez járult még nála az élő természet őszinte szeretete. Ő volt hazánkban az első protistologus és hydrobiologus, aki a zoológiának ezt a két ágát nagy sikerrel művelte és több becses felfedezései gyarapította. A legnevezetesebb volt ezek között kétségkívül az ázalékállatkák és a moszatok közti symbiózis felfedezése, vagyis annak a most már a nemzetközi irodalomban is általánosan elismert első megállapítása, hogy a természetben az élő állat és az élő növény közötti együttélés tényleg előfordul. Még ennél is általánosabb érdekű és jóval fontosabb biológiai probléma volt az élet alapanyaga, a protoplasma szerkezetének a tanulmányozása, mely őt évtizedeken át foglalkoztatta, amelyet azonban, sajnos, már be nem fejezhetett. A hazai állatvilágra vonatkozó megfigyelései és közleményei, különösen a magyar faunisztika szempontjából, nemcsak érdekesek, hanem még most is értékesek.

Hogy a magyar zoológusok *id. Entz Géza* tudományos érdemeit mennyire megbecsülték, annak az is egyik jele, hogy több a tudományra nézve új, bel- és külföldi állatot az ő tiszteletére neveztek el, és pedig egy új nemzetséget, 16 új fajt és két új fajváltozatot. Névsoruk a következő:

Új nemzetség.

Entzia *Daday*, Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie. XL. p. 467. tab. 24. (1884).

Új fajok.

- Chelifer Entzii** *Daday et Tömösváry*, Orvos-Természettudományi Értesítő. V. p. 193. (1880).
- Cyclops Entzii** *Daday*, Orvos-Természettudományi Értesítő. VII. p. 221. (1882).
- Ichthydidium Entzii** *Daday*, Természetrizai Füzetek. V. p. 231. tab. 3. (1882).
- Molybdis Entzii** *Pachinger*, Orvos-Természettudományi Értesítő. XI. p. 184. tab. 9. fig. 30—43. (1886).
- Lithobius Entzii** *Daday*, Myriopoda Regni Hungariae, p. 99. (1889).
- Lycosa Entzii** *Chyzer*, Araneae Hungariae. I. p. 60. tab. 11. fig. 26. (1891).
- Tintinnopsis Entzii** *Daday*, Természetrizai Füzetek. XV. p. 33. tab. 1. (1892).
- Brachionus Entzii** *Francé*, Természetrizai Füzetek. XVII. p. 112. tab. 5 fig. 1—3. (1894).
- Ironus Entzii** *Daday*, Matematikai és Természettudományi Értesítő. XII. p. 135. (1894).
- Drimeotus Entzii** *Biró*, Természetrizai Füzetek. XX. p. 448. (1897).
- Diplosigopsis Entzii** *Francé*, Craspedomonadinák szervezete, p. 109. fig. 4, 57, 77, 78. (1897).
- Notodromas Entzi** *Daday*, Mikroskopische Süßwasserthiere aus Ceylon, p. 79. fig. 39—40. (1898).
- Boeckella Entzii** *Daday*, Természetrizai Füzetek. XXIV. p. 344. (1901).
- Opistorchis Entzi** *Rätz*, Állattani Közlemények. II. p. 86. tab. 10. fig. 2. (1903).
- Pseudorhabditis Entzi** *Sziüts*, Állattani Közlemények. XI. p. 83. fig. 1—8. (1912).
- Chilocoris Entzii** *Horváth*, Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici. XVII. p. 260. (1919).

Új fajváltozatok.

- Rana fusca** var. **Entzii** *Méhely*, Matematikai és Természettudományi Közlemények. XXV. p. 19. (1892).
- Pleuroxus trigonellus** var. **Entzii** *Kottász*, Állattani Közlemények. XII. p. 92. (1913).

Külföldi zoológusok a következő új állatfajokkal örökítették meg *id. Entz Géza* nevét a zoológiai nomenklaturában :

- Petalotricha Entzii** *Kofoid et Campbell*, University of California, Publications in Zoology. Vol. XVI. p. 66. fig. 4—6. (1915).
Dictyocysta Entzii *Jørgensen*, Report of the Danish Oceanographic Expedition 1908—1910 to the Mediterranean and adjacent seas. Vol. II. Biology, p. 82. fig. 96. (1924).
Trachelocerca Entzi *Kahl*, Archiv für Protistenkunde Bd. 60 p. 120—123. fig. 21 a-e. (1927).
Undellopsis Entzi *Kofoid et Campbell*, University of California, Publications in Zoology. Vol. XXXIV. p. 268. fig. 516. (1929).
Steenstrupiella Entzi *Kofoid et Campbell*, University of California, Publications in Zoology. Vol. XXXIV. p. 312. fig. 593. (1929).

Mint tanár, *Entz Géza* mindenkor valóban mintaszerűen felelt meg az oktató fenkölt és ideális hivatásának. Egyik hálás tanítványa, *Karl János* kegyesrendi gimnáziumi tanár¹ így jellemezte egyetemi előadásait és azt a hatást, melyet előadásaival hallgatóira gyakorolt: »A külvilágnak a tanárra sokszor deprimáló hatását: bánatot, haragot levetkőzve jó kedvvel, ünnepi öltözetben lépett tanítványai elé. Igazi német professzoros külsején csin és harmónia uralkodott. Halkan, méltóságteljesen kezdett a mindig kidolgozott s előre átgondolt előadásaiba s amikor néhány mondat után tanítványainak szeméből a megértés sugárzott feléje, a különben is kitűnő előadót elragadta az ihlet s következtek azok a percek, amelyekben megnyílt tudásának s lelkivilágának dús tárháza s nekünk, a mester lábainál ülő fiatal tanárjelölteknek szellemi világunk s egyéniségünk gyarapodott, fokról-fokra épült, mint tenger mélyén a korall váza. Bűvös órák voltak ezek! Az ilyen tanár munkáját csengő érccel megfizetni nem lehet soha, a tanítványok ragaszkodása s szerető emléke az, ami némileg pótolja. Entz Gézára minden tanítványa csak az elragadtatás hangján emlékezhet«.

E szép és meleg hangu jellemzés szavainak igazságát.

¹ *Karl János dr.*, *Id. Entz Géza* emlékezete. (A Természet. XVI. évf. [1920] 190 l.)

még életben levő tanítványai szintén valamennyien hálatelt szívvel megerősítik.

Ugyanezekkel a tulajdonságokkal jeleskedtek azok az ismeretterjesztő népszerű előadások is, melyeket *Entz Géza* különböző társulatokban és testületekben a művelt nagy közönség számára tartott, s amelyeket mint az előadás művészetének remekeit mindenki nagy élvezettel és sok okulásal hallgatott.

Mint író, tudományos dolgozataiban nagy tudása, világos okfejtése és szigorú logikája jellemzik, amiket szerencsésen egészítenek ki sajátkezű remek rajzai. Gondos és finom rajzait külföldi tudósok közül többen (*Bütschli, Haller, Y. Delage—Hérouard, Lang, Koltzoff, J. Kunstler—F. Prévost* és mások) át is vették és közölték munkáikban. Magyar nyelven írott népszerűsítő és ismeretterjesztő cikkei kitűnnek zamatos, tiszta magyarságukkal, gördülékeny, élénk stílusukkal és megnyerő közvetlenségükkel, miket itt-ott költői lendületű részletek vagy szellemes fordulatok fűszereznek.

Mint ember, megboldogult tagtársunk igaz magyar hazafi, tiszta jellem, jó barát és kellemes társalgó volt, aki egyéni szeretetreméltóságával, szerény, de kedves modorával, ideális gondolkozásával és szívbéli jóságával az életben nem csoda, hogy oly sok ember meleg szeretetét, mély tiszteletét és őszinte ragaszkodását megnyerte. Társaságban, ahol csak megfordult, már külső megjelenésével és finom szellemességével is csakhamar biztosította magának a legtöbb ember rokonszenvét.

Nagyon hiven és találóan fejezte ki mindnyájunk érzelmeit tudományegyetemi tanszékének örököse, *Méhely Lajos*, midőn elhunytá után néhány hónappal megjelent nekrológusában¹ sajtató fájdalommal vetette fel azt a kérdést, hogy miért is kellett őt elvesztenünk, s e kérdést még a következő szép és igaz szavakkal toldotta meg: »Miért nem hallhatjuk többé szelid szavát, nem érezhetjük

¹ *Dr. Méhely Lajos*, Id. Entz Géza emlékezete. (Természettudományi Közlöny. 52-ik köt. [1920] 1—5 l.)

többé szeretetének melegét, miért, óh miért kell ezentúl nélkülöznünk az ő bölcs vezetését és ragyogó példaadását, melylyel nekünk a férfierények oly rögzös és homályos ösvényét megvilágította s előttünk a kötelességtudás, az ember-szeretet és a honfiúi odaadás oly sokak által emlegetett, de oly kevesek által követett útját egyengette«.

Mint családapa, *Entz Géza* a legboldogabb emberek közé tartozott. Családi tüzhelyénél mindig a legteljesebb béke, szeretet és egyetértés nemtői virrasztottak. Imádozott hitvesét, aki közel egy félszázadon át hűséges társa volt, és kedves gyermekeit mindig a legnagyobb gyöngédséggel és legforróbb szeretettel hordozta szívében. Hét gyermeke közül egy leányát már életének tavaszán elragadta ugyan tőle a halál; de mégis megadatott néki az a boldogság, hogy többi hat gyermekét — három fiút és három leányt — szerencsésen felnevelhette. Harmonikus boldog életének utolsó szakában méltó büszkeséggel és megelégedéssel tölthette el az a tudat, hogy valamennyi gyermeke derék és hasznos munkása lett a magyar közéletnek. Fiai közül a legidősebb: *Géza*, Akadémiánk levelező tagja és a tihanyi Magyar Biológiai Kutató Intézet osztályigazgatója; a második: *Béla*, a pécsi egyetemen a kórbonctan ny. r. tanára; a harmadik: *Ferenc*, a budapesti kir. tábla bírása. Leányai közül *Margit*, a kir. magy. Természettudományi Társulat megbízásából *Lampert K.* »Az édesvizek élete« című munkájának magyar fordítója; *Jolán*, özv. *Strauch Gyulá-né* budapesti tanítónőképző-intézeti igazgatónő és nagyérdemű kiváló tanárnő; *Emma* fővárosi zenetanítónő.

*

Ime, tekintetes Akadémia, ilyen volt *id. Entz Géza* élete és munkája, melyet a tudománynak és hazájának szentelt. Emlékét nemcsak kortársai és családja, hanem a Magyar Tudományos Akadémia is kegyelettel fogják megőrizni. Nevét a magyar állattan története fogja megörökíteni, mint azét a nagyérdemű zoológusét, aki félszázados tudományos működésével a magyar névnek, bel- és külföldön egyaránt, osztatlan elismerést és dicsőséget szerzett.

Kitaibel Pál hirneves botanikusunknak siremlékén a váci-úti régi temetőben ez a latin felirat volt olvasható: *Gaude Hungaria, quae talem tulisti!* Méltán illenének ugyanezek a szavak *id. Entz Géza* felejthetetlen kitűnő tagtársunknak a kerepesi-úti temetőben álló sírkövére is: *Gaude Hungaria, quae talem tulisti!*

Áldott legyen emlékezete!

Id. Entz Géza irodalmi munkássága.

Összeállította: Ifj. Entz Géza, Horváth Géza és Krepuska Gyula.

1868.

1. Budapest virányának két új növénye. (A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlésének Rimaszombatban tartott XII. nagygyűlésének munkálatai. p. 330.)
2. Állat és növény. (Természet. I. 1. p. 6—8 és 9—10.)
3. Darwinismus. (Természet. I. 1. p. 18—22, 30—33, 39—43 és 61—65.)

1869.

4. Szűznemzés. Parthenogenesis. (A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Egerben tartott XIII. nagygyűlésének munkálatai. p. 235—239.)
5. Titkos szerek. (Természet. I. 2. p. 1—4.)
6. A kolibrik. (Természet. I. 2. p. 17—20 és 28—30, egy képpel.)
7. Mesterséges haltenyésztés. (Természet. I. 2. p. 33—36.)
8. A szemlíngefélék mesterséges tenyésztése. (Természet. I. 2. p. 69—72.)
9. A vándorsáska. (Természet. I. 2. p. 85—88 és 100—103.)
10. Kergekór zergéknél. (Természettudományi Közlöny. I. p. 80—81.)
11. Hatteria punctata. (Természettudományi Közlöny. I. p. 82—83.)
12. Adatok az agy működéséhez. (Természettudományi Közlöny. I. p. 126—129.)
13. A zsidók mannája. (Természettudományi Közlöny. I. p. 281—282.)

1870.

14. A salangana. *Hirundo (Collocalia) esculenta* L. (Természet II. 1. p. 109—113., egy képpel.)
15. Villanyos halak. (Természet. II. 1. p. 137—141.)
16. A törökök befolyása kulturnövényeinkre. (Természet. II. 2. p. 159—162.)

1871.

17. Az ehető gombák tápértéke. (Erdélyi Gazda. III. p. 25—26.)
18. A fény befolyása a keményítő képződésére. (Erdélyi Gazda. III. p. 26—27.)
19. A növények betegségeiről. (Erdélyi Gazda. III. p. 165—166, 177—179 és 186—189.)
20. A rovarok a természet háztartásában. (Természet. III. p. 29—33, 43—47 és 59—64.)

1872.

21. Wagner elkülönülési vagy gyarmatképződési elmélete. (Természet. IV. p. 94—97.)
22. A növények élősdiek által okozott betegségei. (Természet. IV. p. 139—145.)
23. A francia földmívelési és kereskedelmi miniszterium által az új szőlőbetegség tanulmányozására kiküldött bizottság jelentése. (Természet. IV. p. 200—204.)
24. A szőlő paizstetve. *Lecanium Vitis* L. (Borászati Füzetek. IV. p. 722—725.)

1873.

25. *Rhizidium Euglenae* Alex. Braun. Adalék a *Chytridium*félék ismeretéhez. (Értekezések a Természettudományok Köréből III. No 13. p. 1—22, két táblával.)

1874.

26. Megemlékezés Agassi Lajosról: 1807—1873. (Erdélyi Muzeum. I. No 1. p. 21—23.)
27. Agassiz. (Természet. IV. p. 71—73.)

1875.

28. Programm-beszéd, melyet az 1875/76. tanév ünnepélyes megnyitásánál 1875 október 12-én elmondott. (*Acta Regiae Scientiarum Universitatis Claudispolitanae anni 1875/76.*, p. 37—49.)
29. Üdvözlőirat a czernowitzi Ferencz József Egyetemhez ennek 1875 okt. 4-én történt megnyitása alkalmából. (*Acta Regiae Scientiorum Universitatis Claudispolitanae anni 1875/76.* p. 53—54.)

1876.

30. A tordai és szamosfalvi sóstavak ázlagfaunája. (A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Előpatakon tartott XVIII. nagygyűlésének munkálatai. p. 170—190, két táblával.)
31. Az alsóbbrendű állatokban előforduló levélzöldtestecskek természetéről. (Értesítő a „Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat“ második természettudományi szaküléséről. I., lapszám nélkül.)
32. Viszontélődiék, együttétezők s élődiék az állatországban. (Értesítő a „Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat“ harmadik természettudományi estélyéről. I., lapszám nélkül.)
33. Néhány moha alatt élő gyökláburól. (Értesítő a „Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat“ hatodik természettudományi szaküléséről. I., lapszám nélkül.)

1877.

34. A szigetépítő virágállatokról. (Értesítő a „Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat“ első természettudományi estélyéről. II. p. 1—9.)
35. Az állatok színéről. (Természet. IX. p. 71—75 és 91—95.)
36. A szamosfalvi sóstóban élő gyöklábuakról. (Természetrajzi Füzetek. I. p. 154—168., két táblával.)
37. Über die Rhizopoden des Salzteiches zu Szamosfalva. (Természetrajzi Füzetek. I. p. 185—199.)
38. On the Rhizopoda of the Salt Lake of Szamosfalva. (Annals and Magazine of Natural History [5]. I. p. 423.)
39. Néhány szó a tengeri Amoebákról. (Természetrajzi Füzetek. I. p. 236—237.)
- Einige Worte über marine Amöben. (Természetrajzi Füzetek. I. p. 260.)

1878.

40. A bivaly garat- és bárzsingizomatában előforduló óriási orsóalaku psorospermia-tokokról. (Értesítő a „Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat“ ötödik természettudományi szaküléséről. III. p. 31—33.)
41. Zur Gasentwickelung im Protoplasma lebender Protozoen. (Zoologischer Anzeiger. I. p. 248—249.)
42. A Pelobates fuscus-nak hazánkban való előfordulásáról s még néhány szó a magyarországi békafélékről. (Természetrajzi Füzetek. II. p. 215—219.)
43. A szamosfalvi sóstó néhány ázalagjáról. (Természetrajzi Füzetek. II. p. 219—258, három táblával.)

1879.

44. Ueber einige Infusorien des Salzteiches zu Szamosfalva. (Természetrajzi Füzetek. III. p. 33—72.)
45. Stein legújabb ázalagtani munkájáról. (Orvos-Természettudományi Értesítő. IV. 2. p. 27—32.)
46. Az ember megjelenése óta kihalt, s napjainkban kihalásnak indult emlősökről. (Orvos-Természettudományi Értesítő. IV. 3. p. 1—32.)

1880.

47. Egy Kolozsvárt fogott Skorpió s néhány szó a Skorpióknak hazánkban való előfordulásáról. (Orvos-Természettudományi Értesítő. V. 2. p. 71—73.)
48. Az ősökre való visszaesésnek (atavismus) egy érdekes esete. (Orvos-Természettudományi Értesítő. V. 2. p. 74—75.)
49. Támadás, védelem és dacz az állatországbán. (Orvos-Természettudományi Értesítő. V. 3. p. 1—24.)

1881.

50. A láthatatlan világról. (Orvos-Természettudományi Értesítő. VI. 3. p. 27—46.)
51. A véglények kikészítésének és állandó eltartásának új módja. (Természettudományi Közlöny. XIII. p. 381—382.)
52. Methoden zur Anfertigung von Dauerpräparaten mikroskopischer Organismen. (Zoologischer Anzeiger. IV. p. 575—580.)

1882.

53. Ueber die Natur der „Chlorophyllkörperchen“ niederer Tiere. (Biologisches Centralblatt. I. p. 646—650.)
54. A *Mus Rattus* L. erdélyi előfordulása. (Orvos-Természettudományi Értesítő. VII. 2., p. 147—149.)
55. A *Telephorus fuscus* Latr. álczája, „hófereg, rovarcső“. (Orvos-Természettudományi Értesítő. VII. 2. p. 149—151.)
56. A durványos szervekről. (Orvos-Természettudományi Értesítő. VII. 3. p. 101—125.)
57. Über das Consortialverhältnis von Algen und Tieren. (Biologisches Centralblatt. II. p. 451—464.)
58. Die Symbiose niederer Tiere mit Algen. (Der Naturforscher. XV. No 10.)

1883.

59. A „protista“ és „véglény“ kifejezése ügyében. (Természettudományi Füzetek. VII. p. 74—75.)
60. A tordai és szamosfalvi sóstavak ostorosai (Flagellata). (Természettudományi Füzetek. VII. p. 76—105., két táblával.)
Die Flagellaten der Kochsalzteiche zu Torda und Szamosfalva. (Természettudományi Füzetek. VII. p. 139—168.)
61. A nápolyi öböl csillószőrös ázalékállatkái. (Orvos-Természettudományi Értesítő. VIII. 2. p. 239—244.)
62. Beiträge zur Kenntnis der Infusorien. (Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie. XXXVIII. p. 167—189. tab. 8.)

1884.

63. A nápolyi öböl csillószőrös ázalékállatkáiról. (Természettudományi Közlöny. XVI. p. 40—41.)
64. Durable Preparations of microscopical organisms. (Journal of the R. Microscopical Society [2] II. p. 120—122.)
65. Infusoria of the Gulf of Naples. (Journal of the R. Microscopical Society [2] III. p. 80.)
66. Characters of Infusoria. (Journal of the R. Microscopical Society. [2] III. p. 520—521.)
67. The Tintinnoidea. (Journal of the R. Microscopical Society. [2] VI. p. 84.)

68. Über Infusorien des Golfes von Neapel. (Mittheilungen aus der Zoologischen Station zu Neapel. V. p. 289—444. tab. 20—25.)
69. A *Saga serrata* Kolozsvár környékén. (Rovartani Lapok. I. p. 251.)
Capture d'une femelle de la *Saga serrata* aux environs de Kolozsvár. (Rovartani Lapok. I. p. XXX.)
70. Darwin, Az ember származása és az ivari kiválás. Fordította Török Aurél és Entz Géza. (A K. M. Természettudományi Társulat kiadása, két kötetben: I. p. I—LXI. + 1—542; II. p. 1—436.)

1885.

71. Az *Echidna hystrix* és az *Ornithorhynchus paradoxus*. (Természettudományi Közlöny. XVII. p. 39.)
72. Zur Tintinnoden-Litteratur. (Zoologischer Anzeiger. VIII. p. 163—164.)
73. Zur näheren Kenntniss der Tintinnoden. (Mittheilungen aus der zoologischen Station zu Neapel. VI. p. 185—216. tab. 13—14.)
74. Adatok egy hazai csözző pók pontosabb ismeretéhez. (Rovartani Lapok, II. p. 217—231 és 241—248. tab. 2—4.)
Notes pour servir à l'histoire naturelle de l'*Atypus piceus* Sulz. (Rovartani Lapok. II. p. XXVIII—XXIX et XXX—XXXI.)

1886.

75. Az erdélyi sósvizekben élő *Artemiákról*. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XI. 2. p. 101—112., egy táblával.)
76. Az állati véglényekről. (Természettudományi Közlöny. XVIII. p. 193—214 és 241—253. husz ábrával.)
77. Az erdélyi sóstavakban élő *Artemiákról*. (Természettudományi Közlöny. XVIII. p. 320.)

1887.

78. A nem (genus) szóról. (Természettudományi Közlöny. XIX. p. 101—102.)
79. Adatok az Amoebák finomabb szervezetének ismeretéhez. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XII. 2. p. 125—127.)
Beiträge zur Kenntniss der feineren Organisation der Amoeben. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XII. 2., p. 252—254.)
80. Tanulmány az *Amoeba verrucosárról* Ehrenberg, különös tekintettel finomabb szerkezetére. (Mathematikai és Természettudományi Értesítő. VI. p. 214—215.)
81. Adatok az Amoebák finomabb szervezetének ismeretéhez. (Természettudományi Közlöny. XIX. p. 227—228.)

1888.

82. A fejcsigolya-elmélet régebbi és mai állása. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XX. kötetéhez. p. 86—89.)
83. Adalékok Erdély herpetológiájához. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XIII. 2. p. 39—52., egy táblával.)

Beiträge zur Herpetologie Siebenbürgens. (Orvos-Természettudományi Értesítő, XIII. 2. p. 124—135.)

84. Adalékok Erdély csúszómászóihoz. (Természettudományi Közlöny. XX. p. 107—108.)
85. Három élősdű ázalékállatkáról. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XIII. 2. p. 261—270., egy táblával.)
Über drei parasitische Ciliaten. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XIII. 2. p. 291—296.)
86. Tanulmányok a Végelények köréből. I. p. I—XVI + 1—211 és 456—464.
Studien über Protisten. I. p. I—XVI + 213—464.
87. Über eine Nyctotherus-Art im Blute von Apus cancriformis. (Zoologischer Anzeiger. XI. p. 618—620.)
88. Az izeltlábúak „Protracheata“ osztálya. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XX. kötetéhez. p. 186—188.)

1889.

89. A madarak költözése. Zeyk Miklós hátrahagyott irataiból. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XIV. 2. p. 39—56.)
90. Megjegyzés a keresztes békának Erdélyben való állítólagos előfordulásáról. (Orvos-Természettudományi Értesítő. XIV. 2. p. 80—81.)
91. Studien über Amoeba verrucosa Ehrenberg, mit besonderer Berücksichtigung der feineren Structur. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. VI. p. 108.)
92. Nyctotherus in the Blood of Apus cancriformis. (Journal of the Microscopical Society. p. 75. tab. I.)
93. A métegybetegség keletkezése. (Természettudományi Közlöny. XXI. p. 516—517.)
94. A bélgilisztákról. (Természettudományi Közlöny. XXI. p. 517.)
95. A zoologia haladása Magyarországon az utolsó húsz év alatt. (Természettudományi Közlöny. XXI. p. 521—530.)
96. A keresztescsőrű pinyeeken mutatkozó gumókról. (Természettudományi Közlöny. XXI., p. 573.)
97. Régi megfigyelések. (Természettudományi Közlöny. XXI. p. 617.)
98. A vaddisznókban talált Cysticercus tenuicollisról. (Természettudományi Közlöny. XXI. 623—624.)

1890.

99. Rapport sur les travaux zoologiques exécutés en Hongrie pendant les vingt dernières années. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. VII. p. 383—395.)
100. Az állatok színéről. (Természettudományi Olvasmányok. Szerkesztette Hankó Vilmos és Sztéryni Hugó. p. 76—86.)
101. A természetrajzi neveket magyarázó munka. (Természettudományi Közlöny. XXII. p. 107.)

102. A svábbogár pusztításáról. (Természettudományi Közlöny XXII. p. 108—109.)
103. Az 1891-ik év tavaszán Budapesten tartandó második nemzetközi ornithologiai kongresszus előmunkálatai. (Természettudományi Közlöny. XXII. p. 158.)
104. Újszülött bárány kergesége. (Természettudományi Közlöny. XXII. p. 329—330.)
105. Az élet általános jelenségei. Pflüger német cikkének fordítása. (Természettudományi Közlöny. XXII. p. 581—594.)
106. Az elefánt emlőjéről. (Természettudományi Közlöny. XXII. p. 650.)
107. Új rovarok Erdélyre nézve. (Természettudományi Közlöny. XXII. p. 651.)
108. A szerves lények tudományos elnevezésének szabályai. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XXII. kötetéhez. p. 180—184.)

1891.

109. A Vorticellinák rugalmas és összehúzódó elemei. (Mathematikai és Természettudományi Értesítő. IX. p. 152—153.)
110. A béka víz alatti tartózkodásának időtartamáról. (Természettudományi Közlöny. XXIII., p. 108—109.)
111. A „pusztai légy“. Természettudományi Közlöny. XXIII., p. 556.)
112. Az állatok sebébe s bőrére tojó legyekről. Természettudományi Közlöny. XXIII. p. 556.)
113. Tojó emlősök. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XXIII. kötetéhez. p. 76—79., két ábrával.)

1892.

114. Emlékkönyv a királyi magyar Természettudományi Társulat félszázados jubileumára. I. Állattan, p. 21—46.)
115. A Vorticellinák rugalmas és összehúzódó elemeiről. (Értekezések a természettudományok köréből. XXI. p. 1—44., három táblával.)
116. Az Amoeba protoplasmájának szerkezete. (Természettudományi Közlöny. XXIV. p. 157.)
117. A ruczában talált tollas képződmény. (Természettudományi Közlöny. XXIV. p. 222.)
118. Az agyvelő súlya. (Természettudományi Közlöny. XXIV. p. 366—377.)
119. A protoplasma szerkezete. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XXIV. kötetéhez. p. 210—223., tizenhat ábrával.)

1893.

120. Állat. (Pallas Nagy Lexikon. I. p. 414—419.)
121. Állatország. (Pallas Nagy Lexikon. I. p. 431—432.)
122. Állattan. (Pallas Nagy Lexikon. I. p. 437—440.)*

* A fennebbi három nagyobb cikken kívül még mintegy 100 kisebb-nagyobb cikk, E. G. jelzéssel, a Pallas Nagy Lexikon 1893—1896. években megjelent köteteiben.

123. A méreg az állatországban. (Természettudományi Közlöny. XXV. p. 57—72 és 113—127., tizenhat ábrával.)
124. A *Termes lucifugus* Rossi parazitái. (Természettudományi Közlöny. XXV. p. 161.)
125. Die elastischen und contractilen Elemente der Vorticellinen. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. X. p. 1—48., három táblával.)
126. Társulatunk új oklevele. (Természettudományi Közlöny. XXV. p. 640—643.)
127. A tej oltó anyagáról. (Természettudományi Közlöny. XXV. p. 650.)
128. A vakon születő emlősökről. (Természettudományi Közlöny. XXV. p. 651.)

1894.

129. A Balaton-bizottság állattani kutatásainak eredményéről. (Földrajzi Közlemények. XXII. p. 154—160., négy ábrával.)
130. A *Trichodinopsis paradoxá*ról. (A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Pécsen tartott XXVII. vándorgyűlésének munkálatai. p. 277—280.)
131. A pinczebogarak (*Porcellio scaber* L.) irtásáról. (Természettudományi Közlöny. XXVI. p. 51.)
132. A *Thuricola*-nemről. (Természettudományi Közlöny. XXVI. p. 156.)
133. Két quarnerói véglényről. (Természettudományi Közlöny. XXVI. p. 343.)
134. Visszapillantás az 1845-ik pécsi (VI.) vándorgyűlés természettudományi előadóra és előadásaira. (Természettudományi Közlöny. XXVI. p. 487.)
135. Székfoglaló beszéd, mellyel mint a kir. József Műegyetem választott rektora 1894 szept. 14-én az 1894/95. tanévet megnyitotta. (A kir. József Műegyetem 1894/95-ik tanévének megnyitásakor 1894 szeptember hó 14-én tartott beszédek. Budapest. p. 25—43.)
136. A biológiai tudományok és az általános műveltség. (Kivonat az előbbi rektori beszédből.) (Természettudományi Közlöny. XXVI. p. 505—511.)

1895.

137. A botanikus kert Orchidea-házának „aranyos vize”. (Természettudományi Közlöny. XXVII. p. 329.)
138. Újabb adatok a vízi vakondok (*Ornithorhynchus*) életmódjáról. (Természettudományi Közlöny. XXVII. p. 546—547.)

1896.

139. A Magyar Birodalom állatvilága. Fauna Regni Hungariae. VI. Protozoa. p. 57—84.
140. Magyarország állatvilága. (Pallas Nagy Lexikon. XII. p. 82—86.)
141. Tojás a tojásban. (Természettudományi Közlöny. XXVII. p. 612.)
142. Margó Tivadar. (Orvosi Hetilap. XL. p. 448.)

1897.

143. A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei. II. 1. A Balaton faunája. p. III—XXXIV., öt ábrával.
144. Resultate der wissenschaftlichen Erforschung des Balatonsees II. 1. Die Fauna des Balatonsees. Einleitung und allgemeine Betrachtungen über die Fauna des Balatonsees. p. V—XXXIX., mit 5 Textfiguren.
145. Új-Guineai véglények (Protozoa). Előleges jelentés. (Mathematikai és Természettudományi Értesítő, XV. p. 170—184.)

1898.

146. Protozoen aus Neu-Guinea. (Vorläufige Mittheilung.) (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. XV. p. 181—195.)
147. A hatodik érzékről. (Természettudományi Közlöny. XXX. p. 1—15., tizenkét ábrával.)
148. Vándorkagyló. (Természettudományi Közlöny. XXX. p. 518—521., egy ábrával.)
149. Margó Tivadar emlékezete. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XXX. kötetéhez, p. 97—116., egy arcképpel.)

1899.

150. Margó Tivadar tiszteleti tag emlékezete. (A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott Emlékbeszéd. IX. 6. p. 1—31.)
151. Theodor Margó. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. XV. p. 437—452.)

1900.

152. A megifjodás jelenségei az állatvilágban. (Természettudományi Közlöny. XXXII. p. 1—19., tizenhárom ábrával.)
153. A véglények nagysága és a megfigyelésekre szükséges nagyítás. (Természettudományi Közlöny. XXXII. p. 428.)
154. A természet művészi alkotásai. (Természettudományi Közlöny. XXXII. p. 557—564., két ábrával.)
155. A tyúktojás megtermékenyítéséről. (Természettudományi Közlöny. XXXII. p. 596.)
156. A sós vizek faunája. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XXXII. kötetéhez, p. 99—119., két ábrával.)

1901.

157. Az ázalékállatkák variálásáról. (Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny XXXIII. kötetéhez, p. 241—256., tíz ábrával.)

1902.

158. Állattani törekvések a multban és jelenben. (Állattani Közlemények. I. p. 4—19.)

159. Új véglénytani folyóirat. (Állattani Közlemények. I. p. 73—74.)
 160. Néhány patagóniai véglényről. (Mathematikai és Természettudományi Értesítő. XX., p. 442—469., két táblával és 7 ábrával.)

1903.

161. Visszapillantás szakosztályunk eddigi működésére. (Állattani Közlemények. II. p. 201—206.)
 162. Megemlékezés J. V. Carusról. (Természettudományi Közöny. XXXV. p. 530.)

1904.

163. A tenger virágzásának okáról. (Természettudományi Közöny. XXXVI. p. 91.)
 164. Die Fauna der kontinentalen Kochsalzwässer. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. XIX. p. 89—124. két ábrával.)
 165. Einiges über das Variieren der Infusorien. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. XIX. p. 125—144., tiz ábrával.)
 166. Az állatok színe és a mimicry. (Természettudományi Közöny. XXXVI. p. 201—219. 257—276. 417—441 és 455—486.)
 167. Az édesvizek élete. Budapest. A K. M. Természettudományi Társulat kiadása. (Lampert Kurt német könyvének *Entz Margit*-től származó magyar fordítása, melyet az eredetivel összehasonlított és magyar viszonyokra alkalmazott *id. Entz Géza*.)

1905.

168. Az állatok színe és a mimicry. (Természettudományi Közöny. XXXVII. p. 97—137 és 201—221.)
 169. A mimicry és a „megcsodálás“. (Természettudományi Közöny. XXXVII. p. 460—464.)
 170. Az alsóbbrendű állatok az ember szolgálatában. Hat előadás. (Népszerű főiskolai tanfolyam. Budapest, 1905. II. sorozat, 30. syllabus, p. 3—6.)

1906.

171. A patkányok bevándorlásának kérdése. (Állattani Közlemények. V. p. 1—25., három ábrával.)
 172. Megemlékezés Köllikerről. (Természettudományi Közöny. XXXVIII. p. 244.)
 173. A legegyszerűbb állat. (Természettudományi Közöny. XXXVIII. p. 257—276., tizenkét ábrával.)
 A legegyszerűbb állat. (A Természettudományok elemei, VI., Budapest, a Természettudományi Társulat kiadása. p. 1—38., tizenkét ábrával.)

174. Két régi elveszett magyar állattani könyvről. (Természettudományi Közlöny. XXXVIII. p. 353—355.)
175. Az édesvizi hidra. (Természettudományi Közlöny. XXXVIII. p. 649—669., tizenhárom ábrával.)
Az édesvizi hidra. (A Természettudományok elemei, VIII. A Kir. M. Természettudományi Társulat kiadása. p. 1—38., tizenhárom ábrával.)

1907.

176. Über einige patagonische Protozoen. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. XXI. p. 84—112., két táblával és 7 szövegközi ábrával.)
177. Bevezető. (A Műveltség Könyvtárának „Élők világa“ c. kötetében. p. 1—51. Az Athenaeum kiadása.)
178. Az állattan feladata, ágazatai és története. (A Műveltség Könyvtárának „Élők világa“ c. kötetében. p. 415—457. Budapest, Az Athenaeum kiadása.)
179. Megemlékezés Linné Károlyról, születésének kétszázadik évfordulóján. (Természettudományi Közlöny. XXXIX. p. 345—356., egy arcképpel.)
180. A bolognai Aldrovandi ünnep. (Természettudományi Közlöny. XXXIX. p. 467—472., egy arcképpel.)
181. A fény és hő hatása az állatvilágra. (Természettudományi Közlöny. XXXIX. p. 505—519. és 561—571., tizenkét ábrával.)

1908.

182. Az alkohol hatása a növényekre és az állatokra. (Természettudományi Közlöny. XL. p. 593—605., tíz ábrával.)
183. Megemlékezés elhunyt zoológusokról. (Állattani Közlemények. VII. p. 116—117.)

1909.

184. Die Farben der Tiere und die Mimicry. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. XXIV. p. 71—201. et XXV. p. 1—94.)
185. Über die Einwanderung der Ratten. (Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. XIV. p. 369—370.)

1910.

186. Megemlékezés Darwin Károlyról. (Természettudományi Közlöny. XLII. p. 1—24., négy képpel.)
187. Ki a megalapítója a súlyedési elméletnek? (Természettudományi Közlöny. XLII. p. 478—480.)

1911.

188. A Plankton. (A Tenger. I. p. 49—72., harmincegy ábrával.)

1912.

189. A kakuktojás színbeli alkalmazkodása. (Természettudományi Köz-
löny. XLIV. p. 403—404.)
190. Ugatnak-e a délamerikai kutyák? (Természettudományi Köz-
löny. XLIV. p. 698.)
191. Az Epistylis nemnek magyarországi fajai. (Természettudományi Köz-
löny. XLIV. p. 793.)

1914.

192. Néhány szó a Darwinizmus mai állásáról. Elnöki megnyitó beszéd
a K. M. Természettudományi Társulat közgyűlésén, 1914 februárius
25-én. (Természettudományi Köz-
löny. XLVI. p. 185—196.)

1915.

193. Herman Ottó bucsuztatója. (Természettudományi Köz-
löny. XLVII.
p. 65.)
194. Megemlékezés Bugát Pálról. (Természettudományi Köz-
löny. XLVII
p. 410—422., egy arcképpel.)

1916.

195. A biologia fogalma. (Állattani Közlemények. XV. p. 47—64.)
Der Begriff der Biologie. (Állattani Közlemények. XV. p. 197—198.)

1917.

196. Visszapillantás a magyar állattannak félszázad előtti állapotára.
(Állattani Közlemények. XVI. p. 225—232.)
Rückblick auf den Stand der Zoologie in Ungarn vor fünfzig Jahren.
(Állattani Közlemények. XVI. p. 273.)

1918.

197. Nappal repülő denevérek. (Állattani Közlemények XVII. p. 66—67.)
198. Az eperfa paizstetvének előfordulása a magyar királyság területén.
(Állattani Közlemények. XVII. p. 67.)
199. Magyar vonatkozások Gessner Konrád állattani munkájában. (Ma-
gyar Nyelv. XIV. p. 60—62.)

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
RECORDS OF THE DEPARTMENT
FOR THE YEAR 1911

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
RECORDS OF THE DEPARTMENT
FOR THE YEAR 1911

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
RECORDS OF THE DEPARTMENT
FOR THE YEAR 1911

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
RECORDS OF THE DEPARTMENT
FOR THE YEAR 1911

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
RECORDS OF THE DEPARTMENT
FOR THE YEAR 1911

